Katarzyna Skrzeszewska

Popyt na usługi noclegowe świadczone w basenie Morza Bałtyckiego na tle popytu na usługi turystyczne w Unii Europejskiej

Ekonomiczne Problemy Usług nr 82, 139-151

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

NR 697 EKONOMICZNE PROBLEMY USŁUG NR 82 2012

KATARZYNA SKRZESZEWSKA
Akademia Morska w Gdyni

POPYT NA USŁUGI NOCLEGOWE ŚWIADCZONE W BASENIE MORZA BAŁTYCKIEGO NA TLE POPYTU NA USŁUGI TURYSTYCZNE W UNII EUROPEJSKIEJ

Wprowadzenie

Unia Europejska jest organizacją zrzeszającą państwa o zróżnicowanym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Przekłada się to zarówno na poziom życia obywateli poszczególnych państw, jak i poziom infrastruktury, w tym turystycznej. Jednak w przypadku turystyki czynnikiem silnie determinującym miejsce wypoczynku są również warunki klimatyczne i walory przyrodnicze. Stąd proste przełożenie rozwoju społeczno-gospodarczego na popyt na usługi turystyczne danego kraju nie jest ani możliwe, ani oczywiste. Państwa basenu Morza Bałtyckiego w pełni oddają zróżnicowanie charakteryzujące Unię. Rozwinięte wybrzeże północno-wschodnie wraz z rozwijającymi się krajami południowo-zachodniego wybrzeża kreują ofertę turystyczną, która trafia w wymagania turystów. Głównym celem niniejszego artykułu jest charakterystyka i ocena popytu na usługi noclegowe świadczone w tym regionie na tle popytu na usługi turystyczne w Unii Europejskiej. Charakterystyki dokonano w oparciu o dane Eurostatu.

1. Ogólna charakterystyka popytu turystycznego w Unii Europejskiej

Popyt na usługi turystyczne zgłasza większość mieszkańców Unii Europejskiej, jednak kierunek zmian w popycie jest niekorzystny. Jeszcze w 2008 roku podróże turystyczne odbywało 54% Europejczyków, zaś w roku 2010 było to 51%. Wśród wyjazdów przeważają krajowe (ponad połowa wszystkich wyjazdów), a jedynie jeden na dziesięciu mieszkańców Unii Europejskiej podróżuje zarówno po własnym kraju, jak i za granicę (rysunek 1).

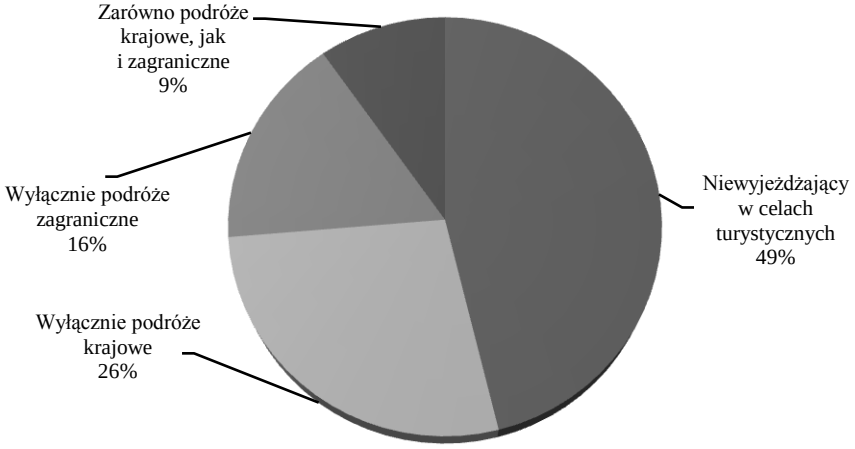

Rys. 1. Odsetek mieszkańców UE podejmujących wyjazdy krajowe i zagraniczne w 2010 roku

Źródło: Ch. Demunter, Ch. Dimitrakopoulou, *Domestic Tourism*, "Statistics in focus" 49/ 2011, s. 2, Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu.

Biorąc pod uwagę strukturę wiekową osób wyjeżdżających w celach turystycznych, należy zauważyć, że największy odsetek stanowią osoby w przedziale wiekowym 25–44 lata (57,6%), najmniejszy zaś – osoby powyżej 65. roku życia (45,0%). Przytoczone dane odnoszą się do przeciętnych wartości ustalonych dla całej Unii. Analizując jednak szczegółowo udziały osób podróżujących turystycznie w każdej z analizowanych grup wiekowych, można dostrzec ogromne dysproporcje zarówno między poszczególnymi krajami, jak i między

poszczególnymi grupami[1] w ramach jednego kraju. Najwięcej podróżujących w każdej grupie wiekowej jest wśród mieszkańców Luksemburga. Tutaj również różnice w obszerności każdej z grup są jednymi z najmniejszych. Podobnie jest w Holandii, Niemczech, Austrii i Portugalii, choć w tym ostatnim kraju proporcje między podróżującymi i niepodróżującymi są prawie dokładnie odwrotne niż w przypadku Luksemburga. Druga grupa krajów charakteryzuje się dużymi dysproporcjami między najbardziej i najmniej licznymi przedziałami wiekowymi. Należą do niej: Bułgaria, Litwa, Estonia, Polska i Słowenia. We wszystkich tych krajach podróżujący z najmłodszych przedziałów wiekowych stanowią nawet kilkukrotnie obszerniejsze grupy niż podróżujący z najstarszego przedziału wiekowego.

Jeśli chodzi o porę roku preferowaną przez wyjeżdżających, to widoczne jest, że prawie w całej Unii najwięcej osób wybiera się zarówno w krótkie (przynajmniej 1 noc), jak i dłuższe (przynajmniej 4 noce) podróże w trzecim kwartale. Wyjątek stanowi Estonia, gdyż w przypadku tego kraju największy odsetek odbywających podróż turystyczną przypada na drugi kwartał. Najmniej osób podróżuje w kwartałach: I (ponad połowa krajów UE) oraz IV (prawie 1/3 krajów UE)[2]. Istotne dla charakterystyki popytu turystycznego jest również badanie miejsc docelowych podróży turystycznych. W zdecydowanej większości krajów unijnych największą grupę wyjazdów stanowią krótkie wyjazdy krajowe, choć w przypadku Grecji i Słowacji najpopularniejsze są długie wyjazdy krajowe. Wyjątek stanowią kraje Beneluksu, w których największy odsetek podróży stanowią długie podróże po innych krajach Unii Europejskiej. Przekłada się to na udział noclegów spędzonych przez obywateli UE na jej terenie – od 65 do 95%, czyli średnio 85% (rysunek 2). Wyjątek stanowi Słowenia – jedyny w Unii kraj, którego obywatele podczas wyjazdów turystycznych spędzają więcej noclegów poza granicami UE. Europejczycy podróżujący za granicę w ramach UE na miejsce docelowe najczęściej wybierają: Hiszpanię (19%), Francję (13,7%), Włochy (11,8%) i w dalszej kolejności: Austrię, Niemcy, Grecję, Wielką Brytanię, Holandię, Portugalię i Czechy. Jeżeli uwzględni się podróże krajowe i podróże w ramach UE, wówczas ranking najczęściej wybieranych miejsc nieco się zmienia. Najbardziej popularne w tym ujęciu są: Francja

[1] 15–24 lata, 25–44 lata, 45–64 lata, 65 i więcej lat.

[2] W przypadku czterech krajów brak danych o aktywności w poszczególnych kwartałach.

(22,5%), Niemcy (15,9%), Hiszpania (15,1%), a także Włochy, Wielka Brytania, Polska, Szwecja, Finlandia, Austria i Czechy.

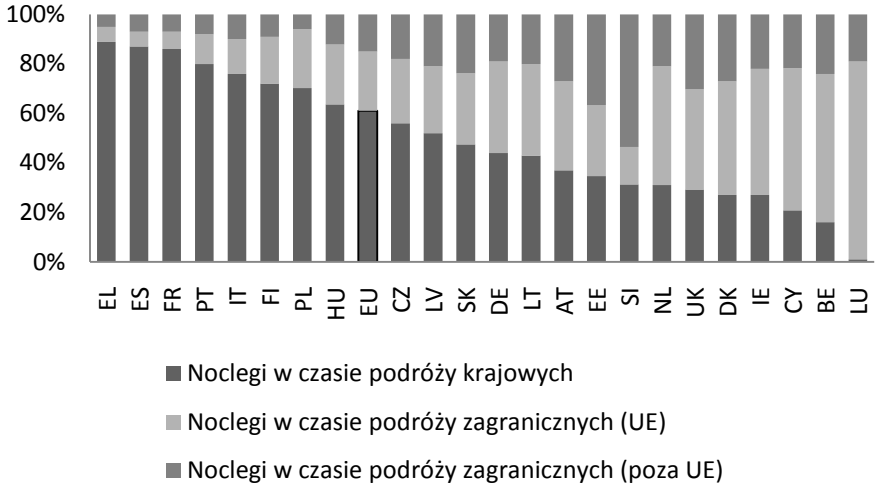

Rys. 2. Struktura noclegów w trakcie podróży turystycznych mieszkańców Unii Europejskiej, 2008 rok

Źródło: *Tourism statistics in the European Statistical System, 2008 data*, Methodol.& Work. Papers, Eurostat 2010, www.epp.eurostat.ec.europa.eu.

Biorąc pod uwagę liczbę podróży, najwięcej odbywają ich mieszkańcy Danii, a w dalszej kolejności: Francji, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii i Włoch. Liczba podróży nie przekłada się na czas ich trwania. Przeciętnie najdłuższe wyjazdy turystyczne odbywają obywatele Belgii i Grecji oraz Holandii, Luksemburga i Cypru. Porównując przeciętną długość podróży krajowych i zagranicznych zdecydowanie te drugie są dłuższe. Przeciętnie zajmują od 5,8 (Finlandia) do 13 dni (Rumunia). Najdłuższe wyjazdy zagraniczne, poza Rumunami, odbywają Cypryjczycy (średni prawie 12 dni), Polacy (11,5 dnia), Brytyjczycy (10,8 dnia) i Holendrzy (10 dni). W przypadku wyjazdów krajowych ich średnia długość waha się między 2,7 (Finlandia, Cypr) a 7,6 dnia (Grecja). Długie wyjazdy krajowe są charakterystyczne dla: Francuzów (6 dni), Włochów (5,9 dnia), Luksemburczyków (5,7 dnia) oraz Słowaków (5,3 dnia). Środek lokomocji wybierany przez Europejczyków na długie wyjazdy to przede

wszystkim samochód własny bądź wypożyczony (56% wyjazdów), a następnie: samolot (26%), kolej (9%), autokar (3%) i statek morski (3%). Samochód wybierany jest najczęściej przez: Słoweńców, Francuzów i Węgrów. Transport samolotem preferują: Grecy, Brytyjczycy i Łotysze. Pozostałe środki transportu są używane rzadziej, aczkolwiek warto zauważyć, że zdecydowanie częściej niż inni kolej wybierają: Polacy, Łotysze i Duńczycy, natomiast transport statkami morskimi – Grecy, Estończycy i Brytyjczycy.

Tabela 1

Struktura miejsc noclegowych w trakcie krajowych i zagranicznych podróży mieszkańców UE w roku 2008

Miejsca zakwaterowania w trakcie podróży turystycznych	Wszystkie podróże	Krajowe podróże	Zagraniczne podróże
	(%)		
Hotele i obiekty podobne	30	18	53
Kempingi	6	6	6
Domy letniskowe	6	5	7
Pozostałe obiekty zakwaterowania zbiorowego	3	3	3
Mieszkania wynajmowane	14	16	10
Mieszkania własne	9	13	3
Zakwaterowanie nieodpłatne	32	39	18

Źródło: *Tourism statistics in the European Statistical…*

Analizując miejsca, w których Europejczycy zatrzymują się w trakcie podróży (tabela 1), można zauważyć pewną prawidłowość: podróżując po kraju, częściej zatrzymują się w prywatnych kwaterach własnych, wynajmowanych lub nieodpłatnie użyczanych przez znajomych lub rodzinę (68% wszystkich noclegów w czasie podróży turystycznej po kraju). Podczas podróży zagranicznych preferowane są natomiast inne rozwiązania – przede wszystkim hotele i obiekty podobne, domy letniskowe, kempingi i inne obiekty zakwaterowania zbiorowego (69% wszystkich noclegów w czasie podróży turystycznych poza granicami kraju).

2. Charakterystyka popytu na usługi noclegowe świadczone w wybranych regionach wokół Morza Bałtyckiego

Popyt na usługi noclegowe wokół Morza Bałtyckiego zostanie przedstawiony i scharakteryzowany dla tych regionów (poziom NUTS 2), które bezpośrednio sąsiadują z Bałtykiem, z wyłączeniem wybrzeży wokół Zatoki Botnickiej oraz Zatoki Fińskiej. Ma to na celu ograniczenie obszaru badań do wybrzeży o względnie porównywalnych warunkach klimatycznych. W dalszych rozważaniach nie zostanie uwzględnione również wybrzeże rosyjskie z uwagi na bardzo nieliczne i niepełne dane dotyczące poruszanych w artykule zagadnień. Wobec powyższych założeń analiza będzie obejmowała następujące regiony:

1. Dania (DK01: Hovedstaden, DK02: Sjælland, DK03: Syddanmark);
2. Niemcy (DEF0: Schleswig-Holstein, DE80: Mecklenburg-Vorpommern);
3. Polska (PL42: Zachodniopomorskie, PL63: Pomorskie);
4. Litwa (LT00);
5. Łotwa (LV00);
6. Estonia (EE00);
7. Finlandia (FI1C: Etelä Suomi, FI20: Åland);
8. Szwecja (SE11: Stockholm, SE12: Östra Mellansverige, SE21: Småland med öarna, SE22: Sydsverige).

Wyniki badań regionów Unii Europejskiej pod względem ich popularności wśród mieszkańców poszczególnych krajów wskazują, że wybrzeże Bałtyku znajduje się w czołówce rankingu. Z zestawienia (tabela 2) wynika, że w krajach położnych wokół Bałtyku to właśnie regiony nadmorskie cieszą się największą popularnością wśród rezydentów (podobnie jak region szwedzki Västsverige, który – choć leży nad morzem – wyłączony jest z dalszej analizy). Obcokrajowcy przybywający do badanych krajów również wybierają głównie te regiony jako cel swoich podróży (wyjątek stanowią Niemcy, gdzie wybrzeże znajduje się w połowie stawki odwiedzanych przez obcokrajowców regionów; najczęściej wybierany jest region Oberbayern[3]).

[3] *Tourism statistics in the European Statistical…*

Tabela 2

Najbardziej popularne regiony dla turystów podróżujących po własnym kraju w roku 2010

Kraj	Region	Rezydenci		Obcokrajowcy		
		Liczba noclegów w regionie	Noclegi w regionie w porównaniu ze wszystkimi noclegami w kraju (%)	Liczba noclegów w regionie	Noclegi w regionie w porównaniu ze wszystkimi noclegami w kraju (%)	Miejsce regionu pod względem popularności w porównaniu z innymi regionami kraju
Dania	Syddanmark (DK03)	5 662 413	31	2 317 310	28	2 z 5
Niemcy	Mecklenburg-Vorpommern (DE80)	23 819 784	9	847 045	1	19 z 39
Polska	Zachodniopomorskie (PL42)	7 436 991	16	2 008 067	20	2 z 16
Finlandia	Etelä Suomi (FI1C)	5 081 017	36	2 788 963	56	1 z 5
Szwecja	Västsverige (SE23)	7 778 632	21	2 369 703	21	2 z 8

W zestawieniu nie ujęto Litwy, Łotwy i Estonii – cały kraj traktowany jest jako jeden region na poziomie NUTS2; Dane za rok 2009.

Źródło: Ch. Demunter, Ch. Dimitrakopoulou, *op. cit.*

Popyt na noclegi zgłaszany w regionie wybrzeży Bałtyku na potrzeby niniejszego artykułu został ograniczony do popytu na noclegi w obiektach zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o popyt zgłaszany na usługi noclegowe w hotelach i obiektach podobnych, największy zanotowano w Niemczech (DEF0 oraz DE80) i w Szwecji (SE11) – zarówno w roku 2000, jak i 2010. Najniższy popyt na usługi hotelarskie w analogicznych latach wystąpił w Finlandii (FI20) oraz Danii (DK02). Różnica między najwyższym a najniższym poziomem popytu na dane usługi na wybrzeżu Bałtyku rosła. W roku 2000 popyt na usługi noclegowe w Niemczech (DE80) był ponad 36 razy wyższy niż

w Finlandii (FI20). Jedenaście lat później różnica ta uległa pogłębieniu i popyt w Niemczech (DE80) był prawie 54 razy większy niż w Finlandii (FI20). Analizując pochodzenie osób zgłaszających popyt na usługi turystyczne, można zauważyć zdecydowaną różnicę między popytem w Skandynawii i Niemczech oraz na pozostałym wybrzeżu (rysunek 3). W pierwszym przypadku popyt zgłaszany jest przede wszystkim przez rezydentów (szczególnie w Niemczech), wyjątek stanowią regiony Hovedstaden (DK01) i Åland (FI20). W odniesieniu do krajów nadbałtyckich proporcje między rezydentami i obcokrajowcami są odwrócone. W roku 2010 sytuacja nieznacznie się zmieniła. Średnio wzrósł odsetek obcokrajowców korzystających z noclegów w hotelach i obiektach podobnych (z 28% w 2000 roku do 31% w roku 2010), ale struktura usługobiorców nie zmieniła się diametralnie. Uwzględniając dane dotyczące dochodów rozporządzalnych zarówno w regionach poddanych analizie, jak i w odniesieniu do wszystkich omawianych krajów, można zauważyć pewną prawidłowość.

Konsumenci w regionach nadbałtyckich wykazują nieznacznie większą wrażliwość popytu na usługi noclegowe na zmianę dochodów w porównaniu z wrażliwością szacowaną dla wszystkich konsumentów danego kraju. Elastyczność dochodowa mieszkańców badanych regionów zmieniała się na przestrzeni ostatnich lat podobnie na całym wybrzeżu. Do roku 2004 popyt na usługi noclegowe w hotelach wskazywał, że usługa ta ma charakter dobra podrzędnego[4]. Po roku 2004 częściej kwalifikowała się jako dobro normalne, a w Danii, na Litwie, w Polsce i Szwecji współczynniki elastyczności dochodowej zaczęły wskazywać na luksusowy charakter tych dóbr.

Zdecydowanie inaczej kształtował się popyt na usługi turystyczne świadczone przez pozostałe obiekty zakwaterowania zbiorowego (kempingi, domy letniskowe i inne). W przypadku tych noclegów w roku 2000 tylko w Estonii, Danii (DK01) i Finlandii (FI20) dominowali obcokrajowcy (rysunek 4). Pozostałe wybrzeże zaspokajało popyt turystyczny rezydentów, w przypadku Niemiec (zarówno DEF0, jak i DE80) – prawie wyłącznie. Na koniec I dekady XXI wieku zmieniła się struktura zgłaszających popyt na omawiane usługi na Litwie i Łotwie. W przypadku Skandynawii, Niemiec i Polski zmiany były nieznaczne, kilkuprocentowe i występowały w obu kierunkach.

[4] Szczegółowa analiza zmian dochodów i poziomu cen mogłaby wskazać, czy przypadkiem badany popyt nie ma cech dóbr Giffena. Wówczas można uznać podróże po rodzinnym wybrzeżu jako alternatywę niedostępnych podróży zagranicznych.

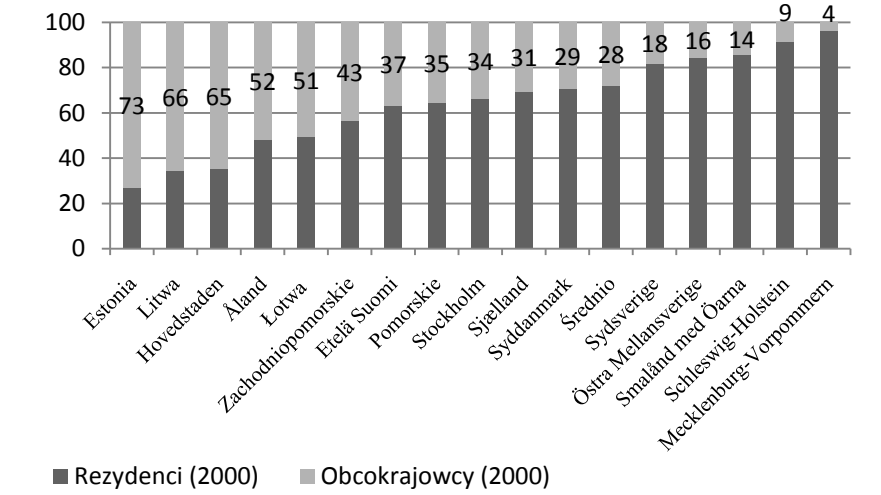

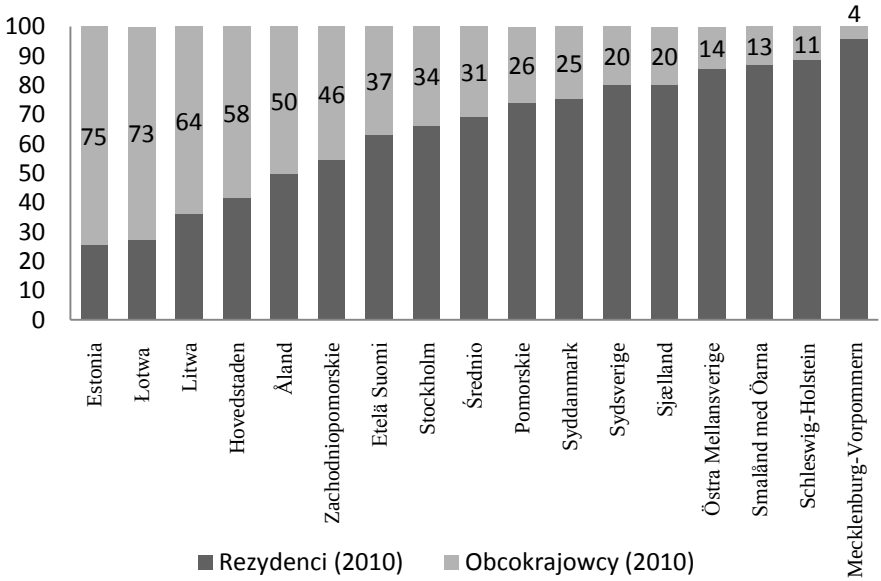

Rys. 3. Odsetek rezydentów i obcokrajowców korzystających z usług noclegowych oferowanych przez hotele i obiekty podobne na wybrzeżu Morza Bałtyckiego w roku 2000 oraz 2010

Źródło: www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/tourism/data/main_tables.

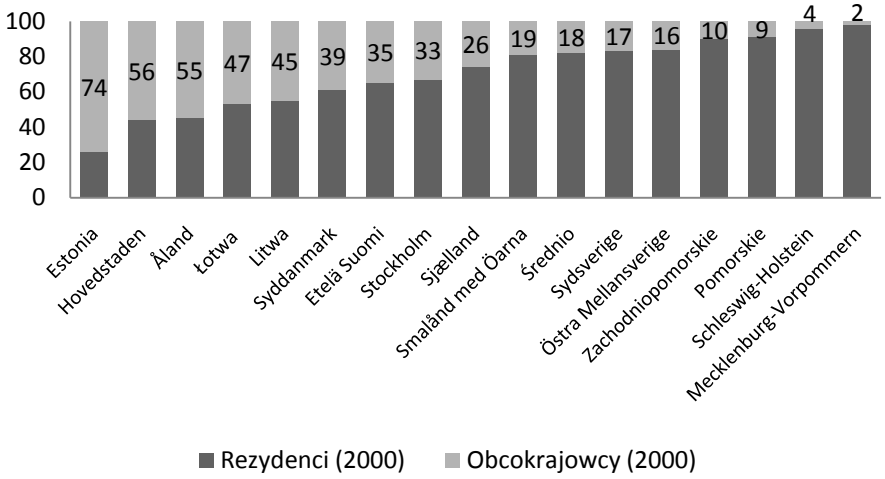

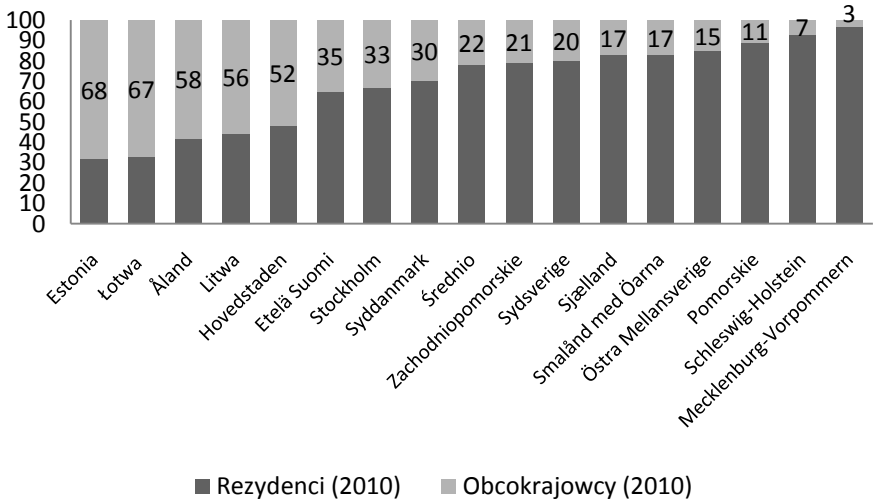

Rys. 4. Odsetek rezydentów i obcokrajowców korzystających z usług noclegowych w obiektach zakwaterowania zbiorowego na wybrzeżu Morza Bałtyckiego w roku 2000 oraz 2010

Źródło: www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/tourism/data/main_tables.

Analiza elastyczności dochodowej wskazuje, że popyt na usługi noclegowe w obiektach zakwaterowania grupowego innych niż hotele jest mniej wrażliwy na zmianę dochodów niż w przypadku obiektów hotelowych. Jedynie w przypadku Åland (FI20) można stwierdzić, że popyt mieszkańców regionu wskazuje na podrzędny charakter omawianych usług. Stosunkowo niską elastycznością dochodową charakteryzuje się również popyt mieszkańców regionów: Pomorskiego (PL63), Zachodniopomorskiego (PL42) i Småland med öarna (SE21). Najwyższą zaś wykazuje popyt mieszkańców nadbałtyckich regionów duńskich, tj.: Hovedstaden (DK01), Sjælland (DK02), Syddanmark (DK03). Podobnie jak w przypadku popytu na usługi noclegowe w hotelach, charakter popytu zdecydowanie zmienia się po roku 2004 na normalny, częściej luksusowy niż podstawowy.

Porównując w skali roku bazę noclegową ze zgłaszanym popytem na usługi noclegowe, można zaobserwować znaczną nadwyżkę podaży. W latach 2000–2010 średnie roczne obłożenie obiektów hotelowych kształtowało się między 21 a 48%. W odniesieniu do pozostałych obiektów zakwaterowania zbiorowego wynik był zdecydowanie niższy i oscylował między 11 a 37%. Oczywiste jest, że rozkład popytu turystycznego na omawiane usługi podlega wahaniom sezonowym. Uwzględniając omówione wyżej preferencje Europejczyków co do czasu, w którym odbywają podróże turystyczne, należałoby dokonać analizy w ujęciu miesięcznym. Ze względu na ograniczoną objętość artykułu nie jest to możliwe. Wobec powyższego warto choć odnotować pewne fakty wynikające z konfrontacji omawianego popytu i podaży. W badanym okresie stopień wykorzystania obiektów noclegowych rósł, przy czym największy zanotowano między rokiem 2006 i 2008. Porównując generalnie stopień wykorzystania hoteli i pozostałych obiektów, można zauważyć, że lepsze wyniki osiągnięto w odniesieniu do tych ostatnich. Aż w 11 regionach wyniki w 2010 roku nie były gorsze niż w roku 2000. W przypadku hoteli taki wynik osiągnięto w dziewięciu regionach. Stopień wykorzystania obiektów niebędących hotelami ulega zdecydowanie mniejszym fluktuacjom w porównaniu z hotelami. Tylko w odniesieniu do jednego regionu – Åland (FI20), zarówno w przypadku hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania grupowego, relacja popytu do podaży usług noclegowych praktycznie nie ulega zmianom (różnice wielkości najwyżej 2–3 punktów procentowych). Wobec wcześniejszych uwag dotyczących tego właśnie regionu można stwierdzić, że jest to re-

gion, w którym zachodzi relatywnie najmniej zmian w obszarze objętym analizą.

Uwagi końcowe

W świetle danych Eurostatu w celach turystycznych podróżuje mniej więcej połowa mieszkańców Unii Europejskiej. Wśród podróżujących połowa wybiera podróże krajowe, a około 1/3 podróże zagraniczne. Pozostali podróżują zarówno po kraju, jak i poza jego granicami. Najbardziej aktywnymi pod względem wyjazdów turystycznych są mieszkańcy Beneluksu (niezależnie od wieku). W krajach, które przystąpiły do UE w roku 2004 i później, występują duże dysproporcje w liczebności poszczególnych grup wiekowych – największy popyt na wyjazdy turystyczne zgłaszają ludzie do 44. roku życia. Europejczycy preferują krótkie krajowe podróże. W przypadku podróży zagranicznych – zdecydowanie dłuższych niż krajowe – najczęściej odwiedzają kraje należące do Unii Europejskiej, szczególnie w basenie Morza Śródziemnego. Wyjątek stanowią Słoweńcy – prawdopodobnie ze względu na bliskość atrakcyjnej turystycznie Chorwacji, która członkiem UE zostanie dopiero w 2013 roku. Najczęściej wybieranym środkiem transportu jest samochód osobowy, w drugiej kolejności samolot – stąd dostęp do infrastruktury transportowej na odpowiednim poziomie może być czynnikiem determinującym popyt na usługi turystyczne danego regionu.

Wybrzeże Bałtyku stwarza możliwości turystyczne nie tylko ze względu na walory klimatyczne i naturalne, ale również z uwagi na zróżnicowaną i szeroką bazę noclegową, której potencjał zdecydowanie przekracza zapotrzebowanie. Obszar ten nie jest popularny jako miejsce wypoczynku dla Europejczyków, choć w przypadku krajowego popytu turystycznego jest najbardziej pożądany. Wyjątek stanowią: Hovedstaden (DK01), Litwa (LT00), Łotwa (LV00), Estonia (EE00) i Åland (FI20). W tych regionach/krajach popyt na usługi noclegowe obcokrajowców przewyższa popyt rezydentów.

Analizując kierunki wyjazdów turystycznych Europejczyków oraz elastyczność dochodową popytu na usługi noclegowe na wybrzeżach Bałtyku (szczególnie południowo-zachodnich), można stwierdzić, że dla usługodawców kluczową kwestią jest dążenie do zwiększenia liczby obcokrajowców korzystających z usług noclegowych.

DEMAND FOR ACCOMMODATION IN THE BALTIC SEA AREA AGAINST TOURIST DEMAND FOR SERVICES IN EUROPEAN UNION

Summary

This paper assesses the EU's tourism demand with particular emphasis on countries around the Baltic Sea. Data are provided by Eurostat. In the first part, some selected features of tourism demand in EU are described. Some regularity and deviation from them are pointed out and defined. In the second part, tourism demand in the Baltic Sea Area is described by chosen aspects (excluding Russia, due to the lack of statistical data).

Translated by Katarzyna Skrzeszewska